

نقش سرمایه اجتماعی در مشارکت شهروندان در امور پارک‌های جنگلی (مطالعه موردی: شهر تهران)

سارا زارع^{۱*}، منوچهر نمیرانیان^۲، حسین شعبانعلی فمی^۳ و جواد قاسمی^۴

^۱ دانشجوی دکتری جنگلداری دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه تهران

^۲ استاد گروه جنگلداری دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه تهران

^۳ دانشیار گروه مدیریت و توسعه دانشکده اقتصاد کشاورزی، دانشگاه تهران

^۴ دانشجوی دکتری آموزش دانشکده اقتصاد کشاورزی، دانشگاه تهران

(تاریخ دریافت: ۸۸ / ۷ / ۶، تاریخ پذیرش: ۸۹ / ۵ / ۱۸)

چکیده

هدف از این تحقیق توصیفی-پیمایشی، بررسی نقش سرمایه اجتماعی در مشارکت شهروندان در امور پارک‌های جنگلی تهران است. جامعه آماری تحقیق، بازدیدکنندگان پارک‌های جنگلی شهر تهران (چیتگر، لویزان، طالقانی و سرخه‌حصار) بودند. با استفاده از فرمول کوکران و روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، ۲۰۵ نفر به‌عنوان نمونه تعیین شدند. ابزار تحقیق، پرسشنامه‌ای بود که روایی آن بر اساس پانل متخصصان تأیید شد و برای تعیین پایایی بخش‌های مختلف، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد (۰/۹۴ تا ۰/۸۶). داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل شدند. نتایج تحلیل همبستگی نشان داد که بین مشارکت شهروندان در امور پارک‌های جنگلی و سرمایه اجتماعی در سطح یک درصد رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. تحلیل واریانس نیز نشان داد که بین مشارکت شهروندان در امور پارک‌های جنگلی و سطوح مختلف سرمایه اجتماعی در سطح پنج درصد تفاوت معنی‌دار وجود دارد. در تحلیل رگرسیونی گام به گام نیز به ترتیب هفت متغیر وارد تحلیل شدند که در مجموع حدود ۶۶/۲ درصد از واریانس تمایل به مشارکت شهروندان در امور پارک‌های جنگلی را تبیین کردند. به این ترتیب مشارکت و سرمایه اجتماعی، ارتباط دوسویه و متقابلی دارند. به موجب این، افزایش سطح سرمایه اجتماعی در شهروندان و به دنبال آن ایجاد تمایل در افراد برای مشارکت در امور شهری مانند فعالیت در پارک‌های جنگلی و فضاهای سبز، موضوعی مهم و انکارناپذیر است. بنابراین، سرمایه اجتماعی در این بخش اهمیت زیادی دارد و توجه به شاخص‌ها و مؤلفه‌های آن و ارتقای سطح سرمایه اجتماعی در این جوامع و ذی‌نفعان، می‌تواند نقش مهمی در پیشبرد اهداف آرمانی این بخش حیاتی ایفا کند.

واژه‌های کلیدی: سرمایه اجتماعی، مشارکت، شهروندان، پارک‌های جنگلی.

مقدمه و هدف

در عصر کنونی، مشارکت شهروندان در امور سیاسی و اجتماعی، در تمام کشورهای توسعه یافته و بسیاری از کشورهای در حال توسعه پذیرفته شده است. مشارکت شهروندان، نیروی محرک مدیریت شهری است به این ترتیب مشارکت آنان در اداره تمام امور شهر ضروری است و باید به کمک سازوکارهایی مناسب، به صورت معنادار وجود داشته باشد. امروزه به مشارکت مردمی به منزله راهبرد جدیدی در توسعه نگریده می شود و امید است که با به کارگیری مؤثر آن، توسعه پایدار و متعادل حاصل آید. حفظ و احیای فضای سبز شهری که یکی از جنبه های مهم توسعه پایدار است، بدون درک واقعی زمینه های تحقق مشارکت استفاده کنندگان از این گونه منابع به دست نخواهد آمد. یکی از مهم ترین عناصر تحقق مشارکت واقعی در جوامع پیچیده امروزی، سطح سرمایه اجتماعی در جامعه است که زیربنای مشارکت مفید اعضای آن برای دستیابی به نتایج سودمند برای فرد و اجتماع به شمار می رود و با شاخص هایی مانند هنجارها، قواعد، تعهدات و اعتماد متقابل سنجیده می شود (دلفروز، ۱۳۸۰). به طور کلی ارتباط سازنده ای بین مفهوم سرمایه اجتماعی و مشارکت مدنی و اجتماعی، وجود دارد و هم افزایی این مفاهیم با سرمایه اجتماعی به اثبات رسیده است. به عبارت دیگر، مشارکت از متغیرهای بررسی سرمایه اجتماعی است. بانک جهانی، سرمایه اجتماعی را پدیده ای می داند که حاصل تأثیر نهادهای اجتماعی، روابط انسانی و هنجارها بر کمیت و کیفیت تعاملات اجتماعی است. سرمایه اجتماعی برخلاف دیگر سرمایه ها به صورت فیزیکی وجود ندارد، بلکه حاصل تعاملات و هنجارهای گروهی و اجتماعی است و از طرف دیگر افزایش آن می تواند موجب کاهش جدی هزینه های اداره جامعه و نیز هزینه های عملیاتی سازمان ها شود (خاکباز و پویان، ۱۹۹۹). به طور کلی سرمایه اجتماعی در برگیرنده مفاهیمی همچون اعتماد، همکاری و همیاری میان اعضای گروه یا جامعه است که نظام هدفمندی را شکل می دهند. شاخص های سرمایه اجتماعی از نظر پاتنام، اعتماد، هنجارها و شبکه های مشارکت اجتماعی است که با تسهیل کنش ها، کارایی جامعه را بهبود می بخشد. هر جامعه ای بر

اساس شبکه های رسمی و غیررسمی ارتباطات میان افراد شناخته می شود. بعضی از این شبکه ها هم سطح (افقی) هستند و شهروندان برخوردار از وضعیت و قدرت برابر را دور هم جمع می کنند. اما بعضی دیگر، شبکه های عمودی هستند که شهروندان را بر اساس روابط نابرابر مبتنی بر سلسله مراتب به هم پیوند می دهند. در بیشتر موارد، شبکه ها ترکیبی از روابط عمودی و افقی را شامل می شوند. هرچه شبکه های اجتماعی در جامعه ای مترکم تر باشند، احتمال اینکه شهروندان بتوانند برای منافع متقابل همکاری کنند بیشتر است (دلفروز، ۱۳۸۰).

سنجش سرمایه اجتماعی مقوله ای است که برای کاربردی شدن سرمایه اجتماعی در سیاست گذاری ها و امکان بررسی ارزش افزوده ناشی از سرمایه گذاری و پرداختن به این مفهوم، باید عملی شود. تنها با این کار می توان متوجه شد سیاست گذاری های ما چقدر بر سرمایه اجتماعی جامعه افزوده یا از آن کاسته است. همچنین بررسی و تحلیل ارتباط بین این مفهوم و دیگر مفاهیم حوزه اجتماع ضرورت دارد (شجاعی باغینی و همکاران، ۱۳۸۷). در این راستا برنامه ریزان شهری می توانند با ایجاد و اصلاح این فضاها برای رفع نیازهای خاص کاربرانشان اقدام کنند که در نهایت به ایجاد سرمایه اجتماعی بین شهروندان منجر خواهد شد. با توجه به نقش دولت ها در حیات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی ملت ها، به ویژه در کشورهای در حال توسعه و حضور غالب و مسلط دولت ها به دلیل وجود نظام متمرکز در این کشورها، سرمایه اجتماعی می تواند در فرایند توسعه این کشورها نقش اساسی داشته باشد. ایده افزایش مشارکت مردمی به ویژه در شهرها که به نوعی پاسخی به شکست برنامه ریزی ها و سیاست های اقتصاد توسعه قدیم بود، بخش جدایی ناپذیر سیاست های توسعه ای جدید شده است (سلیمانی، ۱۳۸۷). در کشورهایی همانند ایران که پیشینه ای طولانی و نیز تنوع فرهنگی و قومی و تفاوت های جغرافیایی گسترده دارند، زمینه و بستر بسیار مستعد و گسترده ای برای بسط سیاست گذاری های غنی سازی روابط اجتماعی و سرمایه اجتماعی وجود دارد. همه بررسی های محققان جهان مؤید تأثیر مثبت سرمایه اجتماعی بر رشد و توسعه اقتصادی و

تحصیلات با مشارکت مردم در زمینه فضای سبز شهری رابطه مثبت و معنی‌دار دارد. (Newton & Norris (2000) همبستگی مثبت و معنی‌داری را بین مقدار مشارکت شهروندان و سطح سرمایه اجتماعی در سطح پایین اثبات کردند. در پژوهشی (Landry et al. (2000، سطح سرمایه اجتماعی با دو شاخص اعتماد و مشارکت توسط یک طیف گزینه‌ای لیکرت^۱ سنجیده شد. نتایج نشان داد که مشارکت و سرمایه اجتماعی رابطه معنی‌داری دارند. Luzar & Diagne (1999) نشان دادند بین سطح مشارکت شهروندان و نگرش آنها نسبت به محیط زیست رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد. (Uslaner (1998 نیز رابطه مثبت بین سطح تحصیلات و مشارکت را تصدیق کرد. تحقیق این نویسنده همچنین نشان داد که افرادی که بیشتر در مراسم مذهبی و دینی شرکت می‌کنند، مشارکت غیررسمی بیشتری داشته و در نتیجه به دلیل داشتن سرمایه اجتماعی زیادتر، تمایل بیشتری برای مشارکت در امور شهری داوطلبانه دارند. (Putnam (1996 نیز به همین نتیجه دست یافت. پژوهش انجمن Benchmark کالیفرنیا در زمینه سنجش سرمایه اجتماعی نشان داد ۳۶ درصد افراد به اطرافیان خود اعتماد دارند و ۴۷ درصد در انتخابات شرکت می‌کنند. اعتماد و مشارکت مدنی از شاخص‌های سنجش سرمایه اجتماعی است که در سطح متوسط ارزیابی شدند (California Community Data Foundation, 1996). نتایج پژوهش‌های (Uslaner (1997), Putnam (1995), (Brehm & Rahn (1997) و (Newton (1999) نشان داد که اعتماد شهروندان که از شاخص‌های اصلی سرمایه اجتماعی است، رابطه مستقیمی با مشارکت آنها دارد و هر دو از عامل‌های تعیین‌کننده سطح سرمایه اجتماعی‌اند.

سطح سرمایه اجتماعی در جامعه زیربنای مشارکت مفید اعضای آن به‌منظور دستیابی به نتایج سودمند برای فرد و اجتماع است و توسط شاخص‌هایی مانند هنجارها، قواعد، تعهدات و اعتماد متقابل سنجیده می‌شود. از دیگر

اجرای بهتر طرح‌های توسعه‌ای است. روش اثبات این موضوع به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه که اعتماد و همکاری کمتری در جوامعشان وجود دارد، انجام بررسی‌های تجربی است که این امر می‌تواند محققان و سیاستگذاران را در برنامه‌ریزی‌های آتی برای ارتقا یا اتخاذ رویکردهای مناسب با این اهداف، یاری دهد. سرمایه اجتماعی بسترساز گسترش مشارکت مردمی در همه عرصه‌هاست. یکی از زمینه‌هایی که رسیدن به اهداف آن بدون مشارکت مردمی ممکن نیست، پارک‌های جنگلی است. گسترش سرمایه اجتماعی می‌تواند تسهیل‌کننده خوبی در این عرصه باشد و بنابراین، در این بخش، اهمیت بسیاری دارد و توجه به شاخص‌ها و مؤلفه‌های آن و ارتقای سطح سرمایه اجتماعی در این جوامع و ذی‌نفعان این بخش، نقش مهمی در پیشبرد اهداف آرمانی این بخش حیاتی ایفا می‌کند.

(Oral (2008) نشان داد بین استفاده از اینترنت و مشارکت شهروندان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. (Cramb (2006) به این نتیجه رسید که سرمایه اجتماعی همراه با افزایش سن افراد، ابتدا افزایش و سپس کاهش می‌یابد. همچنین سطح سرمایه اجتماعی با افزایش تحصیلات، فزونی می‌یابد. (Agostino (2006) پژوهشی آماری انجام داد و به این نتیجه رسید که دو شاخص اصلی سرمایه اجتماعی، یعنی اعتماد و مشارکت در تعیین سطح کلی آن نقش اساسی دارند. (Yaoqi et al. (2005) در آلاباما در زمینه نگرش افراد نسبت به جنگل‌های شهری و تمایل به مشارکت، تحقیقی با استفاده از پرسشنامه انجام دادند. این تحقیق نشان داد افراد دارای شغل تمام وقت، کمتر از ۵۶ سال، درآمد سالیانه بیش از ۷۵۰۰۰ دلار و آگاهی نسبی از برنامه‌های جنگلداری شهری، تمایل بیشتری به مشارکت داوطلبانه در برنامه‌های جنگل‌های شهری دارند و نژاد و محل سکونت افراد رابطه معنی‌داری با تمایل به مشارکت ندارد. (Singer (2003) نیز به نتیجه مشابهی دست یافت.

(Albritton (2002) با استفاده از آزمون F نشان داد که شاخص مشارکت در تمامی سطوح سرمایه اجتماعی دارای تفاوت معنی‌دار است. همچنین نتایج پژوهش Carver (2000) نشان داد، مقدار استفاده از اینترنت و سطح

۱- طیف لیکرت (likert) یک مقیاس روان‌سنجی است که بیشتر در تحقیقات پیمایشی برای سنجش متغیرهای ترتیبی به کار گرفته می‌شود که در آن پاسخگویان مقدار موافقت خود با یک گویه یا عبارت را بر روی طیف مشخص می‌کنند.

مواد و روش‌ها

این پژوهش از نظر هدف از نوع کاربردی، از نظر گردآوری داده‌ها، از نوع پیمایشی و از نظر شیوه تحلیل داده‌ها از نوع توصیفی-همبستگی است. از آنجا که جامعه آماری این تحقیق استفاده‌کنندگان از پارک‌های جنگلی شهر تهران هستند، عمومی‌ترین و پرمراجعه‌ترین پارک‌های جنگلی آن شناسایی و برای بررسی انتخاب شدند که عبارتند از چیتگر، لویزان، طالقانی و سرخه‌حصار. پارک جنگلی لویزان با وسعت ۱۱۰۰ هکتار از شمال به قوچک، از جنوب به شمس‌آباد، از غرب به ده لویزان و از شرق به پادگان خاتم‌الانبیا محدود می‌شود.

با استفاده از روش نمونه‌گیری "تصادفی ساده" و فرمول کوکران، ۲۰۵ نفر، به‌عنوان نمونه آماری انتخاب و بررسی شدند. تعداد افراد بررسی‌شده با استفاده از فرمول کوکران ۱۷۲ نفر به‌دست آمد که برای دقت بیشتر، ۲۰۵ نفر انتخاب شدند. نحوه محاسبه به این شرح است:

$$n = \frac{N(t \cdot S)^2}{Nd^2 + (t \cdot S)^2} = \frac{25000 \cdot (1/96 \times 8)^2}{25000 \cdot (1/195)^2 + (1/96 \times 8)^2} \cong 172$$

که در آن N حجم جامعه آماری، n مقدار نمونه مورد برداشت، S انحراف معیار متغیر وابسته و d دقت احتمالی مطلوب است.

به‌منظور گردآوری اطلاعات، پس از بررسی جامع پیشینه تحقیقاتی موضوع، پرسشنامه‌ای با شش بخش شامل ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای، سرمایه اجتماعی (آگاهی و توجه به امور عمومی، سیاسی و اجتماعی شامل ۳ گویه، اعتماد شامل ۵ گویه، مشارکت رسمی شامل ۹ گویه و مشارکت غیررسمی شامل ۲ گویه)، تمایل به مشارکت در حفاظت و توسعه پارک‌ها (۱۴ گویه)، تمایل به مشارکت در مدیریت پارک‌های جنگلی (۷ گویه)، نگرش شهروندان نسبت به مشارکت در امور پارک‌ها (۸ گویه) و مقدار استفاده از کانال‌های ارتباطی (۶ گویه) طراحی و تدوین شد. ابزار انتخابی پژوهش، پرسشنامه است، زیرا یکی از بهترین ابزارها برای کسب اطلاعات واقعی در زمینه‌های اجتماعی-اقتصادی است و داده‌هایی غنی با جزئیات زیاد برای پرسشگر فراهم می‌کند. علت استفاده از طیف لیکرت

شاخص‌ها می‌توان به عضویت در شبکه‌های سازمان‌یافته، روحیه مشارکت‌پذیری، ویژگی‌های خانوادگی و ... اشاره کرد. برای ارزیابی هر یک از این شاخص‌ها در اجتماع باید به کمک پژوهش‌های کیفی به نتایج واقعی رسید. بنابراین باید به میان مردم رفت و از روش‌های مختلف بررسی پیمایشی، این شاخص‌ها را برآورد کرد. ابزار انتخابی پژوهش پرسشنامه است.

پارک‌ها فضاهایی برای تقویت تعاملات اجتماعی و کمک به ایجاد سرمایه اجتماعی‌اند (Gibson, 1979). بنابراین در این پژوهش، پارک‌های جنگلی به‌عنوان محل پژوهش در نظر گرفته شده‌اند. به‌دلیل ارتباط انکارناپذیر مشارکت و سطح سرمایه اجتماعی، تلاش می‌شود که سنجشی از سرمایه اجتماعی در بازدیدکنندگان پارک‌های جنگلی تهران به‌منظور بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر تمایل به مشارکت شهروندان در امور پارک‌های جنگلی به‌عمل آید. چرا که این برآورد می‌تواند راهکارهای مؤثر بر توسعه سرمایه اجتماعی را آشکار و به برنامه‌های بهبود سطح مشارکت مردمی کمک کند. دیگر اهداف پژوهش عبارتند از:

- نقش ویژگی‌های اجتماعی-اقتصادی مخاطبان در مشارکت آنان در حفاظت و توسعه اجرایی پارک‌های جنگلی؛
- بررسی سطح سرمایه اجتماعی پاسخگویان؛
- بررسی تمایل به مشارکت شهروندان در امور پارک‌های جنگلی؛
- بررسی رابطه بین تمایل به مشارکت شهروندان در امور پارک‌های جنگلی و سرمایه اجتماعی؛
- مقایسه تمایل به مشارکت شهروندان در امور پارک‌های جنگلی بر اساس سرمایه اجتماعی؛
- مقایسه تمایل به مشارکت شهروندان در امور پارک‌های جنگلی بر اساس متغیرهای منتخب؛
- بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و متغیرهای دیگر تحقیق با تمایل به مشارکت شهروندان در امور پارک‌های جنگلی به‌کمک رگرسیون گام به گام.

تومان و سطح تحصیلات بیشتر پاسخگویان (۳۸/۵ درصد) دیپلم بود.

- سطح سرمایه اجتماعی پاسخگویان

برای سنجش سطح سرمایه اجتماعی شهروندان از ۱۹ گویه در قالب طیف شش سطحی (از اصلاً تا خیلی زیاد) و در چهار بعد آگاهی و توجه به امور عمومی، سیاسی و اجتماعی؛ اعتماد؛ مشارکت غیررسمی و مشارکت رسمی استفاده شد. از میان گویه‌های مربوط به آگاهی و توجه به امور عمومی، سیاسی و اجتماعی، "آگاهی از وظایف شهردار تهران"؛ از میان گویه‌های مربوط به اعتماد، "عمل به قول و قرارهای خود"؛ از بین گویه‌های مربوط به مشارکت غیر رسمی، "همکاری و کمک به بستگان، دوستان و همکاران در زمان نیاز" و از میان گویه‌های مربوط به مشارکت رسمی، "شرکت در انتخابات"، در مهم‌ترین اولویت‌ها قرار داشتند.

در ادامه، به منظور تعیین سطح سرمایه اجتماعی پاسخگویان، نمره کل آنها سنجیده شد. بنابراین، افراد می‌توانستند نمره‌ای بین ۰ تا ۱۱۴ کسب کنند. با توجه به اینکه بیشترین نمره‌ای که شهروندان کسب کردند ۸۱ بود، افراد به سه دسته تقسیم شدند: نمره کمتر از ۳۱/۹، بین ۳۱/۹ تا ۵۷/۷۲ و بیشتر از ۵۷/۷۲، به ترتیب به عنوان سطح سرمایه اجتماعی پایین، متوسط و بالا در نظر گرفته شد. همان‌گونه که در جدول ۶ مشاهده می‌شود، بیشتر شهروندان (۵۴/۶ درصد) در گروه متوسط قرار گرفتند (جدول ۱).

جدول ۱- توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس سطح سرمایه اجتماعی (نمره کل)

سطح سرمایه اجتماعی شهروندان	فراوانی	درصد
سطح پایین (کمتر از ۳۱/۹)	۴۱	۲۰
سطح متوسط (۳۱/۹-۵۷/۷۲)	۱۱۲	۵۴/۶
سطح بالا (بیشتر از ۵۷/۷۲)	۵۲	۲۵/۴
جمع کل	۲۰۵	۱۰۰

- تمایل شهروندان به مشارکت در امور پارک‌های جنگلی نظر پاسخگویان در دو بعد: تمایل به مشارکت در حفاظت و توسعه پارک‌ها (۱۴ گویه) و مدیریت پارک جنگلی (۷ گویه) بررسی و تحلیل شد. یافته‌های تحقیق نشان داد که

این بود که نسبت به طیف‌های دیگر، مزایای زیادی دارد، چون نه به تعداد زیادی گویه نیاز دارد و نه به قضاوت داوران و در عین حال نتایج از دقت و اعتبار بیشتری برخوردار است. از این‌رو، این طیف برای بسیاری از تحقیقات میدانی وسیع، در علوم اجتماعی و به‌ویژه جامعه-شناسی کاربرد دارد و می‌توان انواع مسائل (گرایش‌های سیاسی، مذهبی، نژادی، شغلی و ...) را سنجید. بنابراین در این تحقیق نیز متغیرهای سرمایه اجتماعی به صورت یک طیف لیکرت بررسی شد. در بیشتر تحقیقات انجام شده در داخل و خارج کشور نیز بحث سرمایه اجتماعی با استفاده از این طیف سنجیده شده است.

برای سنجش روایی محتوایی، از پانل متخصصان و برای سنجش پایایی ابزار تحقیق از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد مقدار ضرایب برای مقیاس‌های اساسی پرسشنامه به ترتیب ۰/۹۱، ۰/۹۴، ۰/۸۸، ۰/۸۶ و ۰/۹۲ به دست آمد که حاکی از زیاد بودن قابلیت اعتماد ابزار تحقیق است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS انجام گرفت. در ضمن برای تجزیه و تحلیل اطلاعات، از آماره‌های توصیفی مانند فراوانی، درصد و میانگین و آماره‌های استنباطی مانند ضریب همبستگی پیرسون، اسپیرمن، آزمون "F"، کروسکال-والیس و رگرسیون گام به گام استفاده شد. در این پژوهش برای بررسی رابطه بین دو متغیر ترتیبی و رابطه بین متغیرهای نسبی و ترتیبی از ضریب همبستگی اسپیرمن و برای بررسی روابط بین متغیرهای فاصله‌ای-فاصله‌ای و فاصله‌ای-نسبی از ضریب همبستگی پیرسون بهره گرفته شد (کلانتری، ۱۳۸۲).

نتایج

- ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای پاسخگویان
نتایج پژوهش نشان داد که میانگین سنی پاسخگویان، حدود ۳۱/۱۳ سال بود و بیشتر آنها به گروه کمتر از ۳۰ سال تعلق داشتند. بیش از نیمی از پاسخگویان (۵۴/۱ درصد) مرد بودند. بیشترین فراوانی مربوط به افراد متأهل (۶۲/۴ درصد) بود و ۵۱/۷ درصد از پاسخگویان فرزند نداشتند. میانگین درآمد ماهیانه افراد، حدود ۸۷۱۰۰۰

(جدول‌های ۲ و ۳). شایان ذکر است که نمره کل تمایل به مشارکت پاسخگویان در امور پارک‌ها از مجموع تمایل به مشارکت آنها در دو بعد تمایل به مشارکت در حفاظت و توسعه پارک‌ها و مدیریت پارک جنگلی به دست آمد و در تحلیل‌های بعدی به کار گرفته شد. در ضمن مشارکت شهروندان در زمینه‌های جمع‌آوری زباله، تولید نهال، ایجاد تأسیسات عمرانی، تعمیر و حفاظت از تأسیسات موجود در پارک‌های شهری و مبارزه با آفات و حصارکشی پایین بود.

در زمینه اولویت‌بندی تمایل به مشارکت در حفاظت و توسعه پارک‌ها؛ "نگهداری درختان پس از کاشت" و "برخورد با متخلفان (شکستن شاخه‌ها و...)" در بالاترین اولویت‌ها و "مبارزه با آفات" و "حصارکشی" در پایین‌ترین اولویت‌ها قرار دارند. همچنین در زمینه اولویت‌بندی تمایل به مشارکت در مدیریت پارک جنگلی نیز، "ارائه خدمات مشاوره‌ای و آگاهی‌رسانی به مردم در مورد حفاظت پارک" و "همکاری در جلب مشارکت‌های سایر مردم" در بالاترین اولویت‌ها و "ارائه اطلاعات فنی برای اداره پارک جنگلی" و "ارائه کمک‌های مالی" در پایین‌ترین اولویت‌ها قرار دارند

جدول ۲- اولویت‌بندی تمایل به مشارکت در حفاظت و توسعه پارک‌ها

اولویت	انحراف معیار	میانگین	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	اصلاً	گویه
۱	۳/۸۶	۳/۱۶۳	۲۰/۷	۲۲/۳	۲۱/۷	۱۳	۵/۴	۱۶/۳	نگهداری درختان پس از کاشت
۲	۱/۸۳	۲/۹۷۸	۲۹/۷	۱۸/۴	۱۴/۶	۱۱/۴	۹/۲	۱۶/۸	برخورد با متخلفان (شکستن شاخه‌ها و...)
۳	۱/۸۲	۲/۸۸۵	۲۴	۲۱/۹	۱۸/۶	۹/۸	۵/۵	۲۰/۲	نهالکاری
۴	۱/۸۶	۲/۸۸۰	۲۶/۱	۲۰/۷	۱۶/۸	۹/۲	۶	۲۱/۲	آبیاری
۵	۱/۸۳	۲/۷۹۶	۲۴/۲	۱۷	۲۱/۴	۱۰/۴	۵/۵	۲۱/۴	عضویت در کمیته مردمی حفاظت از پارک‌های جنگلی
۶	۱/۸۶	۲/۵۱۹	۱۷/۵	۲۰/۸	۱۸/۶	۹/۳	۷/۱	۲۶/۸	ایجاد تأسیسات آبی
۷	۱/۷۴	۲/۴۸۹	۱۴/۸	۱۶/۵	۲۶/۹	۸/۸	۱۰/۴	۲۲/۵	طراحی فضای سبز
۸	۱/۸۲	۲/۴۸۰	۲۰/۱	۱۲/۳	۱۹/۶	۱۵/۱	۹/۵	۲۳/۵	اطفای حریق

جدول ۳- اولویت‌بندی تمایل به مشارکت در مدیریت پارک جنگلی

رتبه	انحراف معیار	میانگین	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	اصلاً	گویه
۱	۱/۶۱	۲/۶۷۷	۱۳/۳	۲۱/۱	۲۵	۱۹/۴	۲/۸	۱۸/۳	ارائه خدمات مشاوره‌ای و آگاهی‌رسانی به مردم در مورد حفاظت پارک
۲	۱/۶۳	۲/۶۰۳	۱۱/۷	۱۹/۶	۳۱/۸	۱۱/۷	۴/۵	۲۰/۷	همکاری در جلب مشارکت‌های دیگر مردم
۳	۱/۶۹	۲/۴۸۶	۱۳/۴	۱۶/۲	۲۷/۴	۱۳/۴	۷/۸	۲۱/۸	همکاری در تشکیل کمیته‌های مردمی و انجمن‌های جنگلداری شهری
۴	۱/۶۵	۲/۴۷۱	۱۴/۶	۱۱/۲	۲۹/۲	۱۶/۳	۹	۱۹/۷	شرکت در تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌های مدیریتی پارک
۵	۱/۷۰	۲/۳۹۳	۱۲/۹	۱۴/۶	۲۷	۱۳/۵	۸/۴	۲۳/۶	ارائه کمک‌های فیزیکی مستقیم در عملیات حفظ و نگهداری این منطقه (مثل نهالکاری)
۶	۱/۶۹	۲/۲۴۰	۱۲/۳	۱۱/۲	۲۴	۱۹	۷/۸	۲۵/۷	ارائه اطلاعات فنی برای اداره پارک جنگلی
۷	۱/۵۶	۱/۸۳۱	۸/۴	۲/۸	۲۴/۷	۲۱/۹	۱۱/۸	۳۰/۳	ارائه کمک‌های مالی

- رابطه بین تمایل شهروندان به مشارکت در امور پارک‌های جنگلی و متغیرهای دیگر تحقیق در بیشتر تحقیقات علوم اجتماعی و انسانی، ویژگی‌ها و عوامل فردی و حرفه‌ای از مهم‌ترین عوامل و متغیرهای تأثیرگذار است. در زمینه موضوع این تحقیق نیز با توجه به پژوهش‌های انجام‌گرفته و موضوعات مشابه، این مطلب صدق می‌کند. همان‌گونه که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، بین تمایل شهروندان به مشارکت در امور پارک‌های جنگلی و متغیرهای "مقدار درآمد ماهیانه"، "تعداد مراجعه به پارک"، "مقدار استفاده از کانال‌های ارتباطی"، "نگرش شهروندان نسبت به مشارکت در امور پارک‌ها" و "اهمیت قائل شدن برای مسائل زیست‌محیطی" در سطح یک درصد رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد. بین این متغیر و "سن" نیز رابطه منفی و معنی‌داری در سطح یک درصد وجود دارد.

- رابطه بین تمایل شهروندان به مشارکت در امور پارک‌های جنگلی و سرمایه اجتماعی نتایج حاصل از تحلیل همبستگی نشان می‌دهد که بین تمایل شهروندان به مشارکت در امور پارک‌های جنگلی و متغیرهای "اعتماد" و "مشارکت رسمی" در سطح پنج درصد و متغیرهای "آگاهی و توجه به امور عمومی، سیاسی و اجتماعی"، "مشارکت غیررسمی" و "سرمایه اجتماعی کل" در سطح یک درصد رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد (جدول ۴). متغیرهای جدول ۴ بر اساس مؤلفه‌های اصلی سنجش سرمایه اجتماعی طراحی شده‌اند. در تحقیقات مشابه نیز با همین تعداد مؤلفه به هدف مورد نظر دست یافته‌اند (Agostino, 2006; Newton, 1999).

جدول ۴- رابطه بین تمایل شهروندان به مشارکت در امور پارک‌های جنگلی و سرمایه اجتماعی (ضریب همبستگی پیرسون)

متغیر	مقدار r	سطح معنی‌داری
آگاهی و توجه به امور عمومی، سیاسی و اجتماعی	۰/۲۰۱**	۰/۰۰۱
اعتماد	۰/۱۵۶*	۰/۰۲۵
مشارکت غیررسمی	۰/۲۰۱**	۰/۰۰۰
مشارکت رسمی	۰/۱۶۵*	۰/۰۱۸
سرمایه اجتماعی کل	۰/۲۲۰**	۰/۰۰۱

***: به ترتیب معنی‌داری در سطح یک و پنج درصد

جدول ۵- رابطه بین تمایل شهروندان به مشارکت در امور پارک‌های جنگلی و متغیرهای منتخب

متغیر	نوع ضریب همبستگی	مقدار r	سطح معنی‌داری
سن	پیرسون	-۰/۲۳۶**	۰/۰۰۱
مقدار درآمد ماهیانه	پیرسون	۰/۱۹۱**	۰/۰۰۰
تعداد مراجعه به پارک	پیرسون	۰/۱۹۹**	۰/۰۰۰
مقدار استفاده از کانال‌های ارتباطی	پیرسون	۰/۲۶۲**	۰/۰۰۱
نگرش شهروندان به مشارکت در امور پارک‌ها	پیرسون	۰/۲۷۴**	۰/۰۰۰
سطح تحصیلات	اسپیرمن	۰/۰۲۴	۰/۷۳۰
اهمیت قائل شدن برای مسائل زیست‌محیطی	اسپیرمن	۰/۲۳۶**	۰/۰۰۱

***: به ترتیب معنی‌داری در سطح یک و پنج درصد

مقایسه تمایل شهروندان به مشارکت در امور پارک‌های جنگلی بر اساس سرمایه اجتماعی یافته‌های حاصل از تحلیل واریانس نشان داد که بین تمایل به مشارکت شهروندان در امور پارک‌های جنگلی با سطوح مختلف سرمایه اجتماعی (پایین، متوسط و بالا) در سطح پنج درصد تفاوت معنی‌دار وجود دارد. آزمون دانکن نیز نشان داد که این تفاوت بین شهروندان با سطوح سرمایه اجتماعی پایین و بالا بوده است (جدول ۶)

جدول ۶- تحلیل واریانس تمایل شهروندان به مشارکت در امور پارک‌ها بر اساس سطوح مختلف سرمایه اجتماعی (آزمون F)

مقایسه زوجی گروه‌ها با آزمون دانکن	$\frac{F}{n}$	آماره F	$\frac{F}{n}$	$\frac{F}{n}$	گروه‌بندی	متغیر وابسته	متغیر معیار
۳و۲			۳۲/۹۵	۳۶/۳۹	۴۱	پایین (۱)	تمایل شهروندان به مشارکت در امور پارک‌ها
۳و۱	*	۴/۶۹۳	۲۵/۲۱	۴۶/۰۴	۱۱۲	متوسط (۲)	سرمایه اجتماعی
۱و۲			۲۷/۴۳	۵۳/۹۶	۵۲	بالا (۳)	

- رگرسیون گام به گام عوامل مؤثر بر تمایل شهروندان به مشارکت در امور پارک‌های جنگلی رابطه بین سرمایه اجتماعی و متغیرهای دیگر تحقیق با تمایل شهروندان به مشارکت در امور پارک‌های جنگلی با استفاده از رگرسیون گام به گام بررسی شد. تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد که در مجموع هفت متغیر، حدود ۶۶ درصد از تغییرات متغیر وابسته یعنی تمایل شهروندان به مشارکت در امور پارک‌های جنگلی را تبیین می‌کنند که نتایج آن در جدول‌های ۷ و ۸ آورده شده است.

مقایسه تمایل شهروندان به مشارکت در امور پارک‌های جنگلی بر اساس متغیرهای منتخب نتایج آزمون کروسکال‌والیس نشان داد که بین تمایل شهروندان به مشارکت در امور پارک‌های جنگلی و سطوح تحصیلات مختلف در سطح پنج درصد و اهمیت قائل شدن برای مسائل زیست‌محیطی در سطح یک درصد تفاوت معنی‌دار وجود دارد. میانگین رتبه‌ای این متغیر برای افراد باسوادتر و کسانی که اهمیت بیشتری برای مسائل محیط زیستی قائل بودند، بالاتر بود.

جدول ۷- رگرسیون چندگانه برای بررسی رابطه بین تمایل شهروندان به مشارکت در امور پارک‌های جنگلی و متغیرهای گروه‌بندی‌شده

گام	متغیر	ضریب همبستگی	ضریب تعیین
۱	نگرش شهروندان نسبت به مشارکت در امور پارک‌ها	۰/۶۵۲	۰/۴۲۲
۲	سرمایه اجتماعی کل	۰/۷۳۵	۰/۵۳۵
۳	مقدار درآمد ماهیانه	۰/۷۷۶	۰/۵۹۵
۴	تعداد مراجعه به پارک	۰/۷۹۳	۰/۶۲۰
۵	مقدار استفاده از کانال‌های ارتباطی	۰/۸۰۶	۰/۶۳۹
۶	سن	۰/۸۱۵	۰/۶۵۲
۷	مشارکت غیررسمی	۰/۸۲۲	۰/۶۶۲

جدول ۸- مقدار تأثیر متغیرهای تأثیرگذار بر تمایل شهروندان به مشارکت در امور پارک‌های جنگلی (Y)

متغیر	ضریب استاندارد نشده B	ضریب استاندارد شده Beta	T	sig
ضریب ثابت: b0	-۹/۵۵۷	-	-۱/۴۴۷	۰/۱۵۰
نگرش شهروندان به مشارکت در امور پارک‌ها (X ₁)	۵/۳۴۰	۰/۳۷۸	۷/۴۱۸	۰/۰۰
سرمایه اجتماعی کل (X ₂)	۴/۲۵۵	۰/۳۰۴	۵/۹۵۵	۰/۰۰
مقدار درآمد ماهیانه (X ₃)	۷/۶۰۵	۰/۲۸۱	۶/۱۲۸	۰/۰۰
تعداد مراجعه به پارک (X ₄)	۰/۴۰۲	۰/۱۲۹	۲/۷۳۸	۰/۰۰۷
سن (X ₅)	-۰/۳۸۱	-۰/۱۵۴	-۳/۴۶۹	۰/۰۰۱
مقدار استفاده از کانال‌های ارتباطی (X ₆)	۲/۴۰۸	۰/۱۳۱	۲/۵۹۵	۰/۰۰۴
مشارکت غیررسمی (X ₇)	۰/۷۴۵	۰/۱۱۹	۲/۵۰۳	۰/۰۱۳

با توجه به توضیحات ارائه شده و نتایج جدول ۸، معادله خطی حاصل از رگرسیون به شکل زیر است:

$$Y = -9/557 + 5/340X_1 + 4/255X_2 + 7/605X_3 + 0/402X_4 - 0/381X_5 + 2/408X_6 + 0/745X_7$$

بر اساس اطلاعات جدول ۸، مشاهده می‌شود که متغیر نگرش شهروندان نسبت به مشارکت در امور پارک‌ها ($B=0/378$) بیش از متغیرهای دیگر بر تمایل آنان به مشارکت در امور پارک‌های جنگلی تأثیر می‌گذارد و بعد از آن متغیرهای سرمایه اجتماعی کل ($B=0/304$)، درآمد ماهیانه ($B=0/281$)، تعداد مراجعه به پارک ($B=0/129$)، سن ($B=0/-154$)، استفاده از کانال‌های ارتباطی ($B=0/131$) و مشارکت غیررسمی ($B=0/119$) قرار می‌گیرند.

بحث

در این پژوهش، سطح سرمایه اجتماعی شهروندان در چهار بعد آگاهی و توجه به امور عمومی، سیاسی و اجتماعی؛ اعتماد؛ مشارکت غیر رسمی و مشارکت رسمی بررسی شد. نتایج بررسی شاخص‌های سنجش سرمایه اجتماعی به صورت جداگانه حاکی از آن است که دو شاخص اعتماد و مشارکت، بیشترین نقش را در تعیین سطح کلی سرمایه اجتماعی دارند. (Agostino (2006), Uslaner (1998) و Landry et al. (2000) نیز به نتایج مشابهی دست یافتند. از عوامل تصدیق و تحقق اعتماد و مشارکت در پژوهش انجام گرفته در تهران می‌توان به پایبندی افراد به قول و قرارهای خود و همچنین همکاری و مشورت با بستگان،

دوستان و همکاران در زمان نیاز اشاره کرد که در نهایت از عواملی هستند که موجب افزایش سطح سرمایه اجتماعی می‌شوند. بنابراین ارتباط مسلمی بین مفهوم سرمایه اجتماعی با مشارکت مدنی و اجتماعی و همچنین سطح اعتماد در جوامع، وجود دارد که هم‌افزایی این مفاهیم با سرمایه اجتماعی را اثبات می‌کند. نتایج پژوهش‌های Putnam (1995)، Uslaner (1997)، Brehm & Rahn (1997) و Newton (1999) نیز همگی مؤید همین نتیجه بودند و Putnam (1996) نیز در پژوهش دیگری به همین نتیجه دست یافت. نتایج حاصل از تحلیل همبستگی نشان داد که بین تمایل به مشارکت شهروندان در امور پارک‌های جنگلی و متغیرهای اعتماد و مشارکت رسمی در سطح پنج درصد و متغیرهای آگاهی و توجه به امور عمومی، سیاسی و اجتماعی، مشارکت غیررسمی و سرمایه اجتماعی کل در سطح یک درصد رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد. (Newton & Norris (2000) همبستگی مثبت و معنی‌دار بین حد مشارکت شهروندان و سطح سرمایه اجتماعی را اثبات کردند. به این ترتیب مشارکت و سرمایه اجتماعی ارتباط دوسویه و متقابلی دارند و افزایش هر یک موجب بالا رفتن سطح دیگری در جامعه خواهد شد. بر این اساس، توجه ویژه مسئولان برای افزایش سطح سرمایه اجتماعی شهروندان و به دنبال آن ایجاد تمایل در افراد برای مشارکت در امور شهری مانند فعالیت در پارک‌های جنگلی و فضاهای سبز که از جنبه‌های مهم توسعه پایدار است، مهم و انکارناپذیر است.

زیست رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد. علاوه بر این، تمایل به مشارکت شهروندان در امور پارک‌های جنگلی در سطوح تحصیلات مختلف تفاوت معنی‌داری نشان داد. نتایج پژوهش (Carver (2000)، (Cramb و Uslaner (2006) نیز وجود رابطه مثبت بین سطح تحصیلات و مشارکت را تأیید کرد، زیرا سطح تحصیلات افراد تأثیر مستقیمی بر نگرش آنان نسبت به مشارکت و اهداف واقعی آن دارد و موجب تمایل بیشتر افراد برای مشارکت می‌شود. رابطه بین مشارکت در امور پارک‌های جنگلی و سن منفی و در سطح یک درصد معنی‌دار است. Yaoqi *et al.* (2005) نیز دریافتند که افراد مسن تمایل زیادی برای مشارکت در برنامه‌های جنگل‌های شهری ندارند. Cramb (2006) در زمینه سن افراد همین نتیجه را تأیید کرد. به این ترتیب نقش سازنده و اساسی جوانان در برنامه‌های مشارکتی و داوطلبانه بیش از پیش مشخص می‌شود. مقایسه تمایل به مشارکت شهروندان در امور پارک‌های جنگلی بر اساس سرمایه اجتماعی نشان داد که بین تمایل شهروندان به مشارکت در امور پارک‌های جنگلی و سطوح مختلف سرمایه اجتماعی (پایین، متوسط و بالا) در سطح پنج درصد تفاوت معنی‌دار وجود دارد. آزمون دانکن نیز نشان داد که این تفاوت بین شهروندان با سطوح سرمایه اجتماعی پایین و بالا بوده است. (Albritton (2002) نیز به نتیجه مشابهی دست یافت.

نتایج پژوهش در زمینه بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و متغیرهای دیگر تحقیق با تمایل شهروندان به مشارکت نشان داد که متغیر نگرش شهروندان نسبت به مشارکت در امور پارک‌ها بیش از متغیرهای دیگر بر تمایل آنان به مشارکت در امور پارک‌های جنگلی تأثیر می‌گذارد. Singer (2003) نیز به نتیجه مشابهی دست یافت. بعد از متغیر نگرش، متغیرهای سرمایه اجتماعی کل، مقدار درآمد ماهیانه، تعداد مراجعه به پارک، سن، مقدار استفاده از کانال‌های ارتباطی و مشارکت غیررسمی بر تمایل شهروندان به مشارکت در امور پارک‌های جنگلی تأثیر دارند. به این ترتیب نگرش افراد نسبت به مشارکت و سطح سرمایه اجتماعی مهم‌ترین عوامل مؤثر بر مشارکت و به نحوی تعیین‌کننده مقدار مشارکت شهروندان در انواع

نتایج این پژوهش در زمینه برآورد سطح سرمایه اجتماعی شهروندان در پارک‌های جنگلی تهران نشان داد که افراد بررسی‌شده از نظر سرمایه اجتماعی در سطح متوسطی قرار دارند. پژوهش انجمن Benchmark در کالیفرنیا در سال ۱۹۹۶ در زمینه سنجش سرمایه اجتماعی نیز همین نتیجه را نشان داد. از آنجا که سرمایه اجتماعی بسترساز گسترش مشارکت مردمی در همه عرصه‌ها مانند مشارکت مردم در زمینه پارک‌های جنگلی است، باید زمینه‌های افزایش آن در افراد به کمک راهکارهای مناسب و مقتضی در هر منطقه به‌وجود آید. این امر به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه که مردم، مشارکت کمتری به‌ویژه در زمینه‌های اجتماعی دارند، اهمیت ویژه‌ای دارد. در کشورهایی مانند ایران که مردم مشارکت را ضروری می‌دانند، اما معتقدند زمینه مناسبی برای اجرایی شدن آن وجود ندارد، می‌توان امید داشت که با اصلاح زیرساخت‌ها، فرهنگ‌سازی و رفع مشکلات معیشتی، مشارکت مردمی و به‌دنبال آن سطح سرمایه اجتماعی در جامعه افزایش یابد که خود موجب افزایش کارآمدی، کاهش تصدی‌گری، تمرکززدایی، رفع تعارضات ساختاری و افزایش پاسخگویی خواهد شد.

پژوهش حاضر نشان داد بین تمایل شهروندان به مشارکت در امور پارک‌های جنگلی و متغیرهایی مانند مقدار درآمد ماهیانه، تعداد مراجعه به پارک، مقدار استفاده از کانال‌های ارتباطی، نگرش شهروندان به مشارکت در امور پارک‌ها و اهمیت قائل شدن برای مسائل زیست‌محیطی در سطح یک درصد رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد، بنابراین افرادی با درآمد بیشتر و مشکلات معیشتی کمتر، تمایل بیشتری برای مشارکت در امور پارک‌ها دارند. Yaoqi *et al.* (2005) نیز به همین نتیجه دست یافتند. همچنین افرادی که بیشتر به پارک مراجعه می‌کنند و با مشکلات منطقه آشنا هستند تمایل بیشتری به مشارکت دارند. به‌علاوه حد استفاده از کانال‌های ارتباطی و نگرش افراد به مشارکت تأثیر بسزایی در تمایل آنان برای مشارکت در امور پارک‌ها دارد. نتایج پژوهش‌های Oral (2008) و Carver (2000) در زمینه ارتباط معنی‌دار مشارکت و کانال‌های ارتباطی، مؤید همین موضوع است. (Luzar & Diagne (1999) نشان دادند بین حد مشارکت شهروندان و نگرش آنها نسبت به محیط

کلانتری، خلیل، ۱۳۸۲. پردازش و تحلیل داده‌ها در تحقیقات اجتماعی - اقتصادی با استفاده از نرم‌افزار SPSS، نشر شریف، ۳۸۸ ص.

منظور، داوود و مهدی یادی‌پور، ۱۳۸۷. سرمایه اجتماعی، عامل توسعه اجتماعی و اقتصادی، راهبرد یاس، ۱۵(۴): ۱۶۲-۱۴۰.

Agostino, M.J., 2006. Citizenship and Service Education (CASE): An Assessment of Service Learning and Its Impact on Social Capital, Unpublished doctoral dissertation, Rutgers, the State University of New Jersey, available online at www.urban-matrix.net. Last accessed 19 October, 2008.

Albritton, R.B., 2002. Civil Society and the Consolidation of Democracy in Thailand, Issued by Asian Barometer Project Office National Taiwan University and Academia Sinica, available online at www.Cbfreport/Survey.net. Last accessed 6 October, 2006.

Brehm, J. & W. Rahn, 1997. Individual Level Evidence for the Causes and Consequences of Social Capital, *American Journal of Political Science*, 41(4): 888-1023.

California Community Data Foundation, 1996. Social Capital Community Benchmark Survey: Data Highlights from the Los Angeles Sample, Available online at;

<http://www.cfsv.org/communitysurvey>, Last accessed Jun 2009.

Carver, S., 2000. Public Participation in Local Decision Making: evaluating the potential of Virtual Decision Making Environments. School of Geography, University of Leeds, Available online at www.leedspub.com. Last accessed March 2008.

Cramb, R., 2006. Participation in Community Landcare Groups: A Social Capital Perspective, Philippine-Australia, *land care project*, Working Paper Number 6.

Gibson, J.J., 1979. A dimensional approach to measuring social capital: development and validation of a social capital inventory, *current sociology*, 49(2): 59-102.

Landry, R., N. Amara & M. Lamary, 2000. Does social capital determine Innovation, international conference on technology policy and innovation, Laval University, Canada, 278 pp.

Luzar, E.J. & A. Diagne, 1999. Participation in the next generation of agriculture conservation programs: the role of environmental attitudes, *Journal of Socio-Economics*, 28 (12): 335-349.

فعالیت‌های اجرایی و مدیریتی پارک‌های جنگلی به‌شمار می‌رود. بنابراین به‌منظور افزایش مشارکت مردمی در فعالیت‌های پارک‌های جنگلی، اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی برای اقشار مختلف مردم ضروری است. در جامعه‌ای که از حمایت خوب و سطوح متعالی سرمایه اجتماعی میان گروهی بهره‌مند باشد، دولت و جامعه مکمل یکدیگرند و موفقیت اقتصادی و نظم اجتماعی برقرار می‌شود و سرمایه اجتماعی سبب مقتدر شدن جوامع محلی به‌منظور مشارکت داشتن در همه موضوعات مربوط به فضای سبز و پارک‌های جنگلی می‌شود. در راستای مطالب عنوان‌شده پیشنهاد می‌شود بررسی‌های جامع‌تری در زمینه مشارکت مردمی در امور پارک‌های شهری انجام گیرد و تأثیر سطح سرمایه اجتماعی بر مشارکت افراد بررسی شود. با توجه به اصطلاح نوین سرمایه اجتماعی پیشنهاد می‌شود شاخص‌های سرمایه اجتماعی و ارتباط آنها با مشارکت مردم در امور پارک‌ها طی پژوهش‌های آینده بررسی شود. برای پیشبرد اهداف مشارکت در سطح ملی، تبادل دیدگاه‌های مختلف بین کارشناسان این زمینه، برگزاری جلسات علمی، سرمایه‌گذاری برای آموزش‌های مردمی از سطح مدارس، اطلاع‌رسانی به اقشار مختلف مردم با استفاده از رسانه‌های گروهی و پرهیز از اجرای برنامه کوتاه‌مدت و مقطعی تأثیرگذار خواهد بود.

منابع

خاکباز، افشین و حسن پویان (مترجمان)، ۱۳۸۴. سرمایه اجتماعی و طبقات آن برای نظریه توسعه، نشر شیرازه، ۱۵۰ ص.

دلفروز، محمدتقی (مترجم)، ۱۳۸۰. دموکراسی و سنت‌های مدنی، انتشارات دفتر مطالعات و تحقیقات سیاسی وزارت کشور، تهران، ۲۰۰ ص.

سلیمانی، محمد، ۱۳۸۷. نقش سرمایه اجتماعی در توسعه اقتصادی، مروری بر مطالعات انجام‌شده، راهبرد یاس، ۱۵(۳): ۱۷۹-۱۶۳.

شجاعی باغینی، محمد مهدی، رضا انصاری و آرش مهرمنش، ۱۳۸۷. مبانی مفهومی سرمایه اجتماعی، انتشارات پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، ۴۲۸ ص.

- Newton, K., 1999. Social and Political Trust in Established Democracies, In *Critical Citizens: Global Support for Democratic Governance*, ed. Pippa Norris, Oxford University Press, 18 pp.
- Newton, K. & P. Norris, 2000. Trust in Public Institutions: Faith, Culture, or Performance, Available online at www.scapital.com. Last accessed Nov 2008.
- Oral, B., 2008. The evaluation of the student teachers' attitudes toward Internet and democracy, *Computers & Education*, 50(8):437-445.
- Putnam, R.D., 1995. Bowling Alone: America's Declining Social Capital, *Journal of Democracy*, 6: 65-78.
- Putnam, R.D., 1996. The Strange Disappearance of Civic America, *The American Prospect*, 11(1): 34-48.
- Singer E., 2003. Attitudes and Behavior: The Impact of Privacy and Confidentiality Concerns on Participation in the 2000 Census, *Public Opinion Quarterly*, 67(5): 368-384.
- Yaoqi, Z., A.R. Hussein, J.G. Deng & N. Letson, 2005. Public Attitudes toward Urban Trees and Supporting Urban Tree Programs, *Environment and Behavior*, 14(1): 12-17.
- Uslaner, E.M., 1997. Faith, Hope, and Charity: Social Capital, Trust, and Collective Action, University of Maryland, College Park manuscript, Available online at www.Marylanduni.com. Last accessed Dec 2008.
- Uslaner, E.M. 1998. Social Capital, Television, and the Mean World: Trust, Optimism, and Civic Participation, *Political Psychology*, 6 (1): 64-74.

The role of social capital on citizen's participation in the management of forest parks (case study: Tehran city)

S. Zare^{*1}, M. Namiranian², H. Shabanali Fami³ and J. Ghasemi⁴

¹Ph.D Student, Faculty of Natural Resources, University of Tehran, I. R. Iran

²Professor, Faculty of Natural Resources, University of Tehran, I. R. Iran

³Associate Prof., Faculty of Agricultural Economics and Development, University of Tehran, I. R. Iran

⁴Ph.D Student, Faculty of Agricultural Economics and Development, University of Tehran, I. R. Iran

(Received: 28 September 2009, Accepted: 9 August 2010)

Abstract

The main objective of this descriptive- survey research was to study the social capital's impact on citizen's participation in the affairs of Tehran forest parks. The statistical population of the study consisted of the most common and popular Tehran forest parks i.e. Chitgar, Lavizan, Taleghani and Sorkhehesar, out of which a sample of 205 visitors was selected using Cochran Formula and simple random sampling method. A questionnaire was used as the main tool of study. The validity of the questionnaire was approved by the judgment of a panel of experts. In order to measure the reliability of the questionnaire, Cronbach Alpha coefficients were computed for the main scales of the questionnaire (0/86 to 0/94). The data were analyzed by SPSS-win software. Correlation analysis revealed that there were significant and positive relationships between citizen's willingness for participation in Tehran Forest parks and social capital at 0/001 level. Results of ANOVA showed that willingness for participation in the executive affairs and managerial activities of forest parks were significantly different among citizens with different levels of social capital (at 0/005 level). Also seven variables were respectively interned in stepwise regression analysis and explained 66.2 percent of variances of citizen's willingness for participation in Tehran Forest parks. So participation and social capital have a bilateral relationship and as social capital increases, inclination to the participation in citizen also increases. Moreover focusing on social capital criteria and its indicators has an undeniable role in urban communities and their development purposes.

Key words: Social Capital, Citizens, Forest Parks, Participation.